

ELEKTROTECHNIKA

9. MAGNETICKÉ POLE

Doc. Ing. Stanislav Kocman, Ph.D.

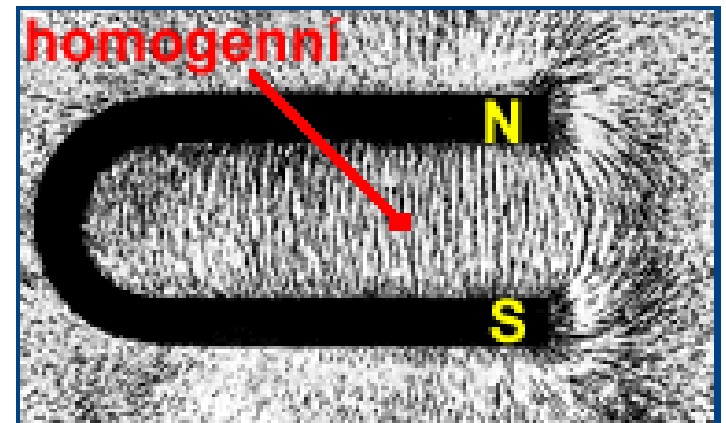
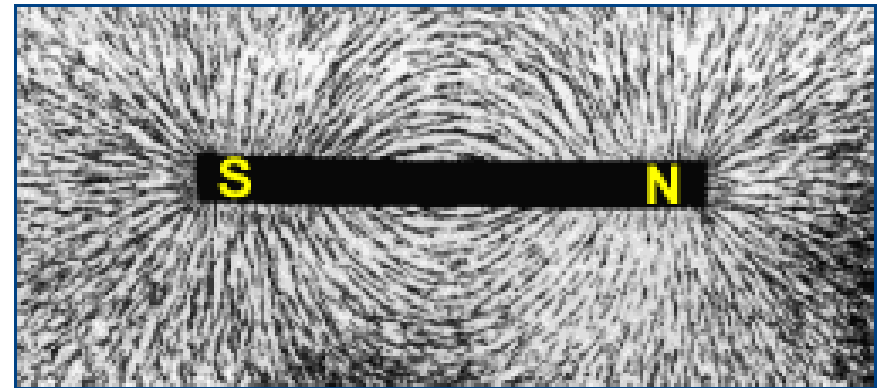
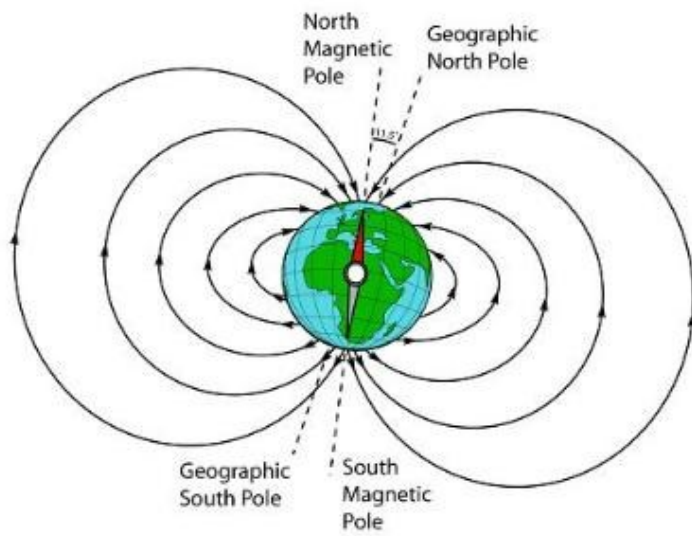
2. 2. 2022, Ostrava

Osnova přednášky

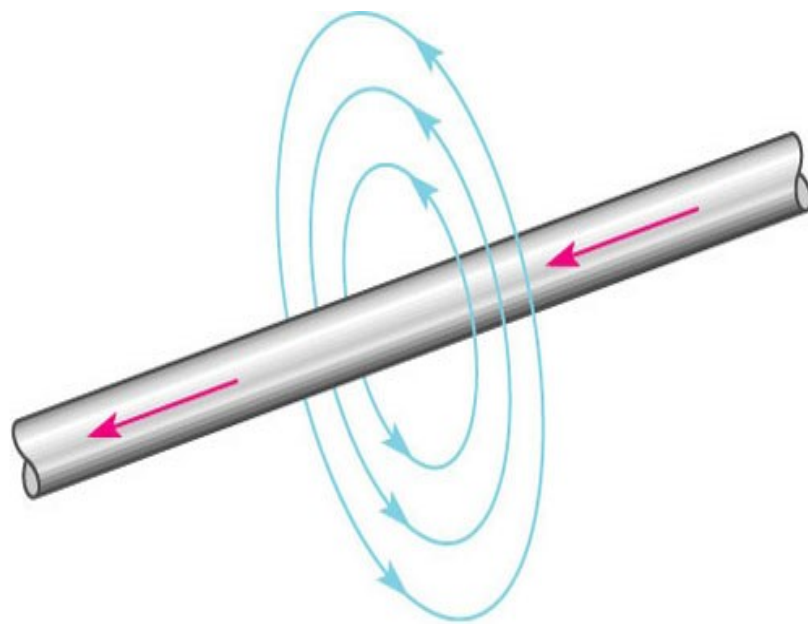
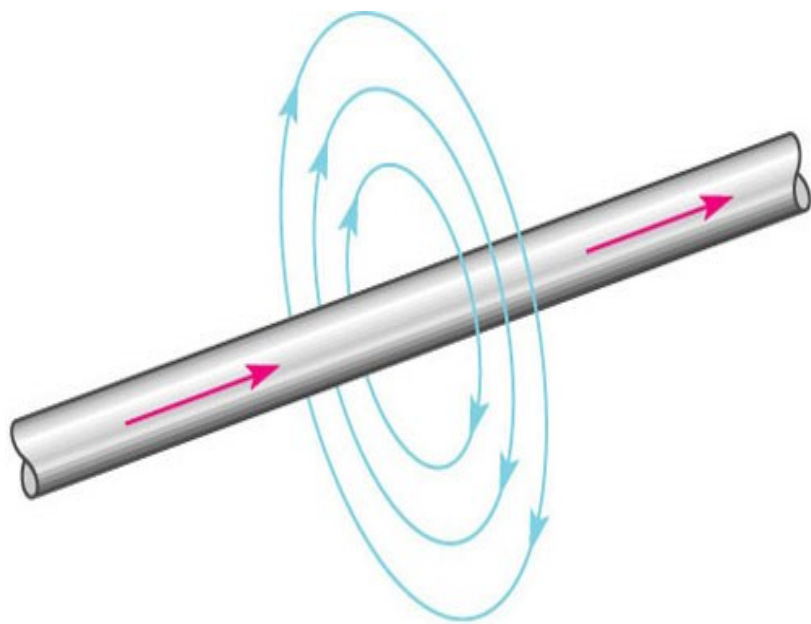
- **Úvod**
- **Magnetické vlastnosti látek**
- **Základní zákony**
- **Praktické využití**

Úvod

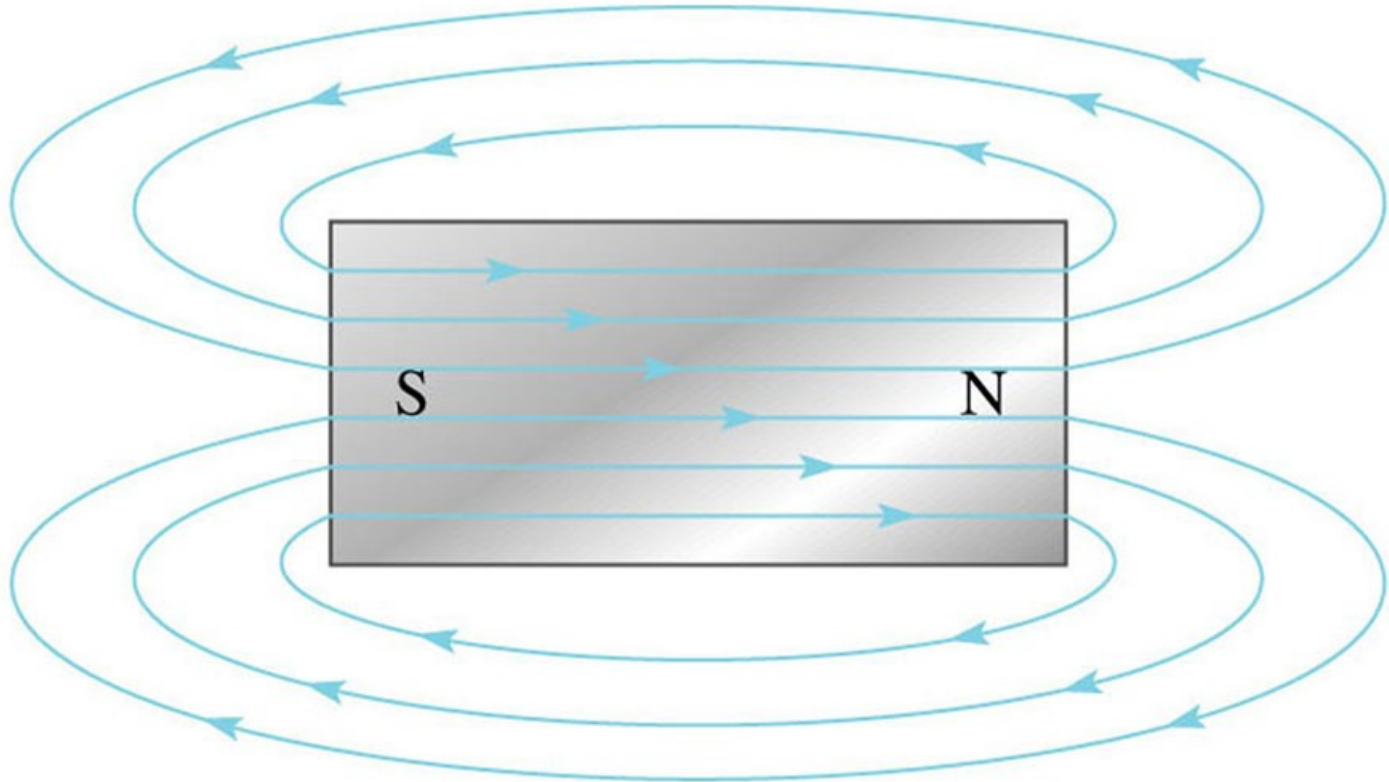
- **Vznik a zdroje magnetizmu:**
  - **přírozená vlastnost některých rud**
  - **Země je magnetem**
  - **magnety vyráběné z tvrdé oceli (dříve)**
  - **magnety vyráběné ze slitin (např. ALNICO)**
  - **elektrický proud protékající vodičem**
  - **elektromagnety**

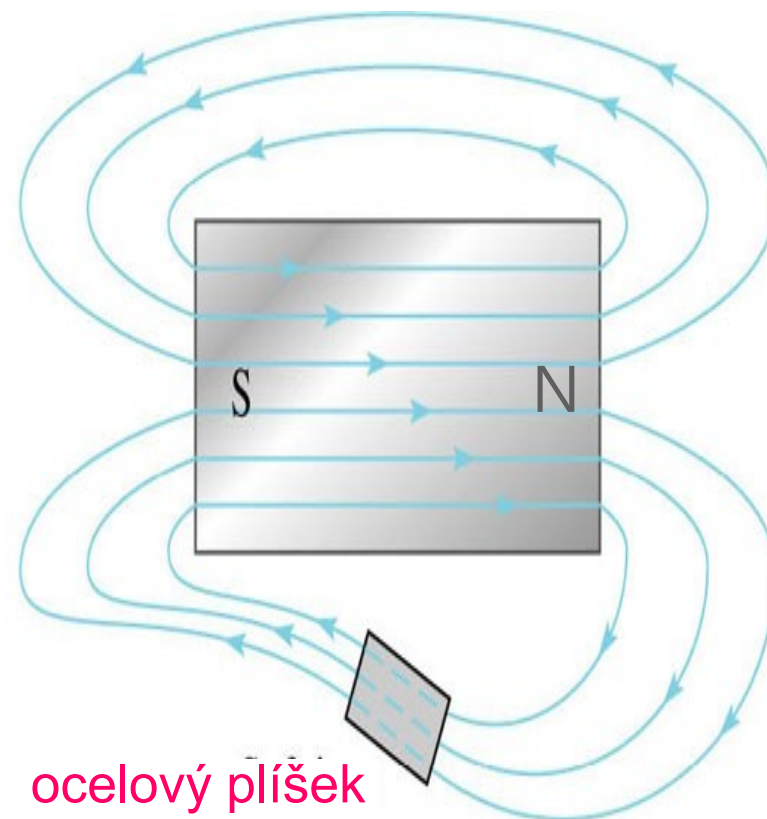
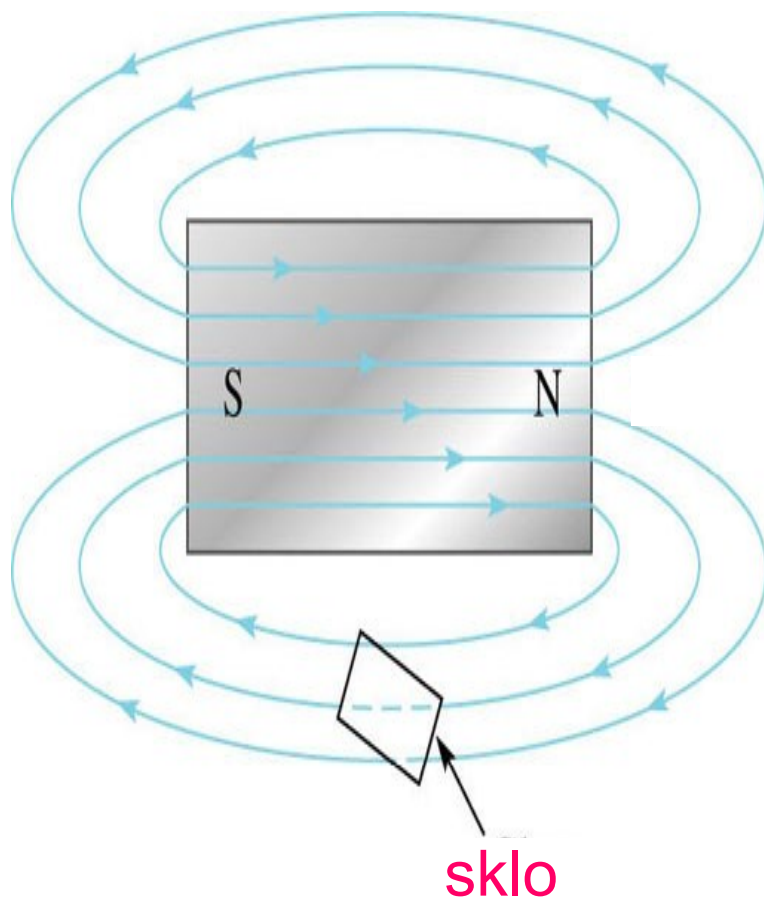
Dlouhý přímý vodič protékaný proudem je zdrojem magnetického pole, jehož siločáry jsou ve tvaru soustředných kružnic, jejichž osou je vodič.

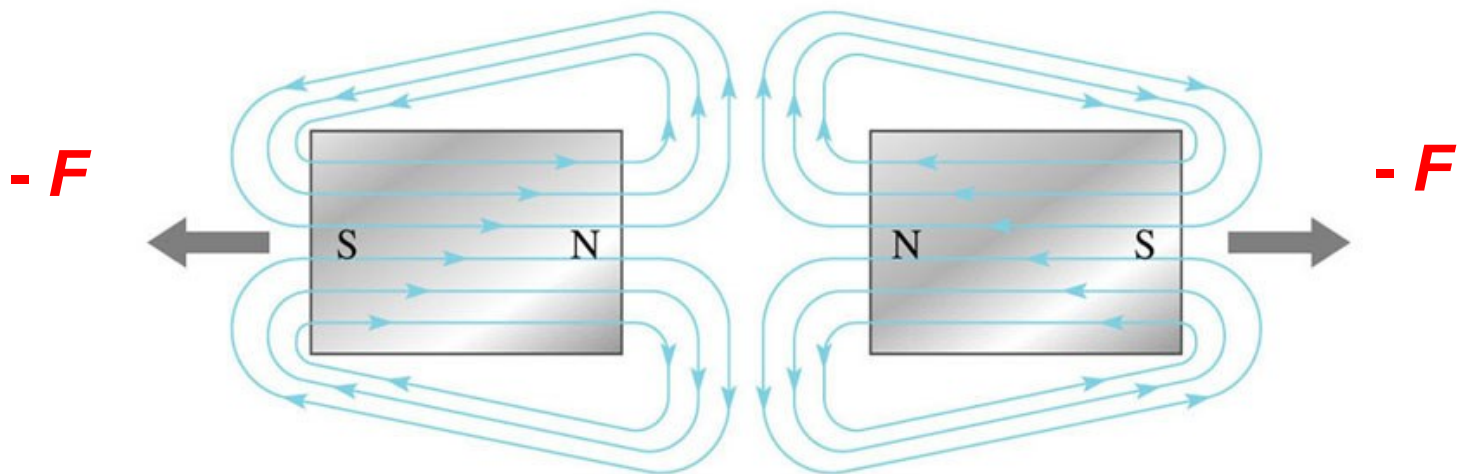
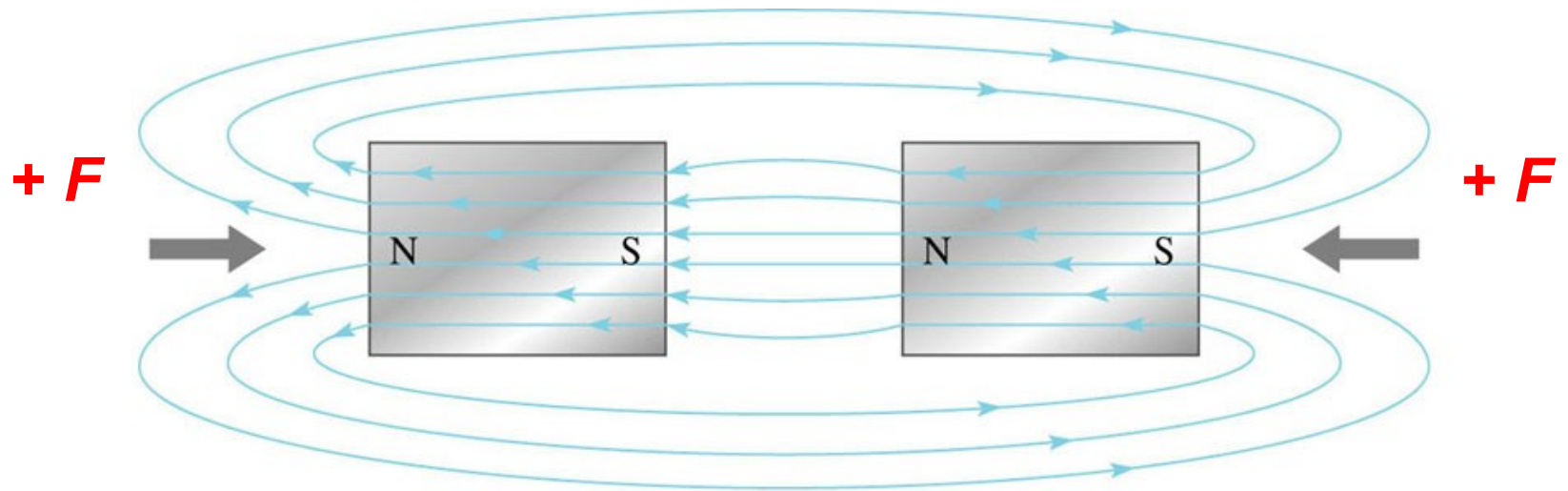
Zobrazení magnetického pole magnetu siločárami

Ovlivňování tvaru magnetického pole

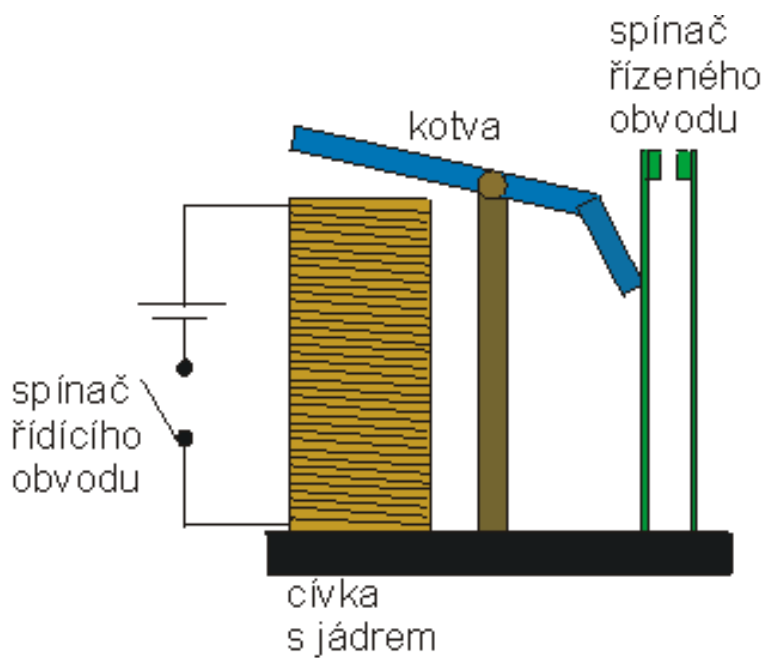

Silové působení magnetických polí

Silové působení magnetického pole

Magnetické vlastnosti látek, rozdělení materiálů, vlastnosti

- **Rozdělení materiálů podle jejich magnetického chování:**

- **diamagnetické:** odpuzované oběma póly magnetu

- např. zlato, stříbro, měď, uhlík, rtuť....

$$\mu_r \leq 1$$

- **paramagnetické:** slabě přitahovány póly magnetu

- např. hliník, lithium, draslík, hořčík, sodík....

$$\mu_r > 1 \text{ mírně}$$

- **feromagnetické:** silně přitahovány magnetem

- železo, nikl, kobalt a jejich slitiny....

$$\mu_r \gg 1$$

- **ferimagnetické:** silně přitahovány magnetem

- ferity (sloučeniny oxidů železa s hliníkem, kobaltem, niklem....)

$$\mu_r \gg 1$$

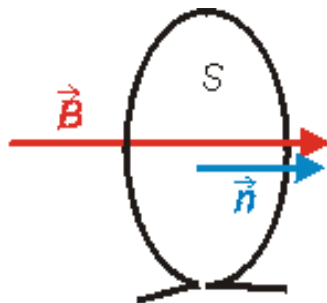
Veličiny magnetického pole

Magnetická indukce B (T)

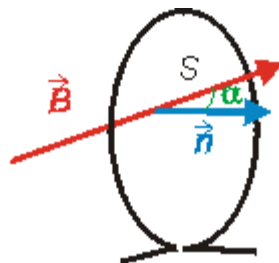

charakterizuje silové působení magnetického pole

Magnetický tok φ (Wb)

$$\varphi = B \cdot S \text{ (Wb)}$$

$$\varphi = B \cdot S \cdot \cos \alpha \text{ (Wb)}$$

Intenzita magnetického pole H
(A/m)

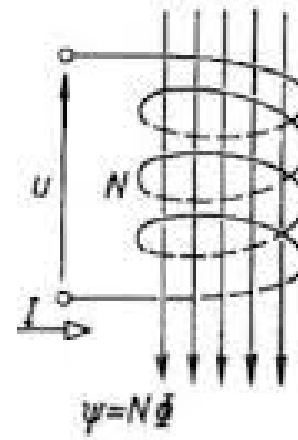
$$H = \frac{B}{\mu} = \frac{B}{\mu_0 \mu_r} \text{ (A/m)}$$

permeabilita

permeabilita vakua

relativní permeabilita

Spřažený magnetický tok ψ (Wb)

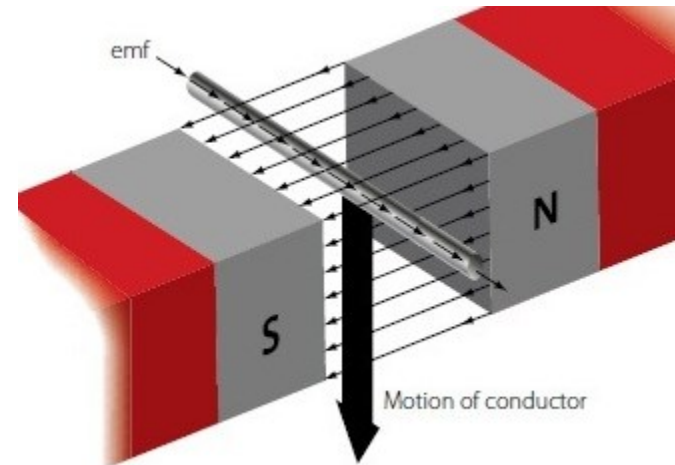
$$\psi = N \cdot \phi$$

Magnetomotorické napětí F_m (A)

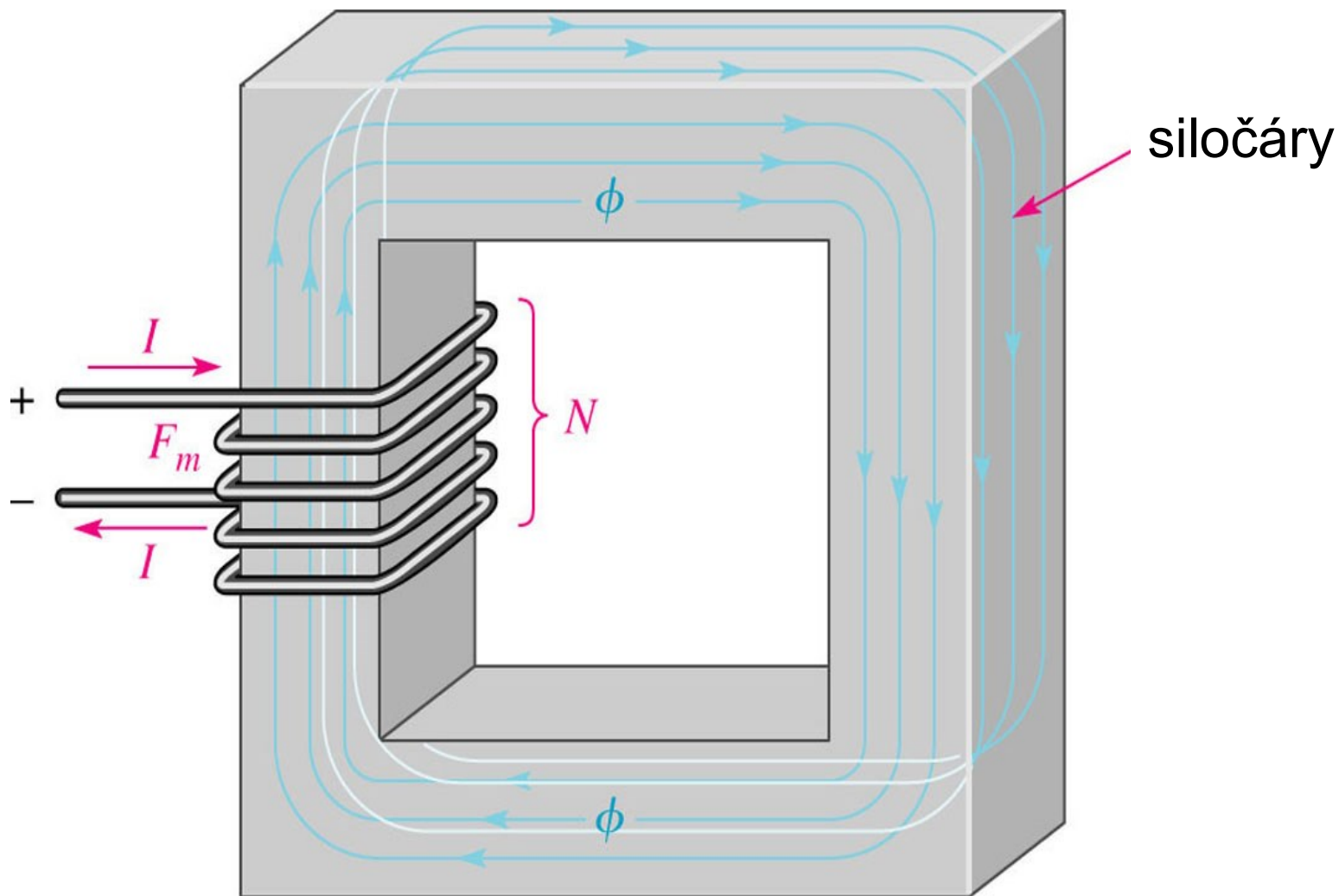
$$F_m = N \cdot i$$

Elektromotorické napětí e (V)

$$e = -\frac{d\phi}{dt} \quad e = -N \frac{d\phi}{dt} \text{ (V)}$$

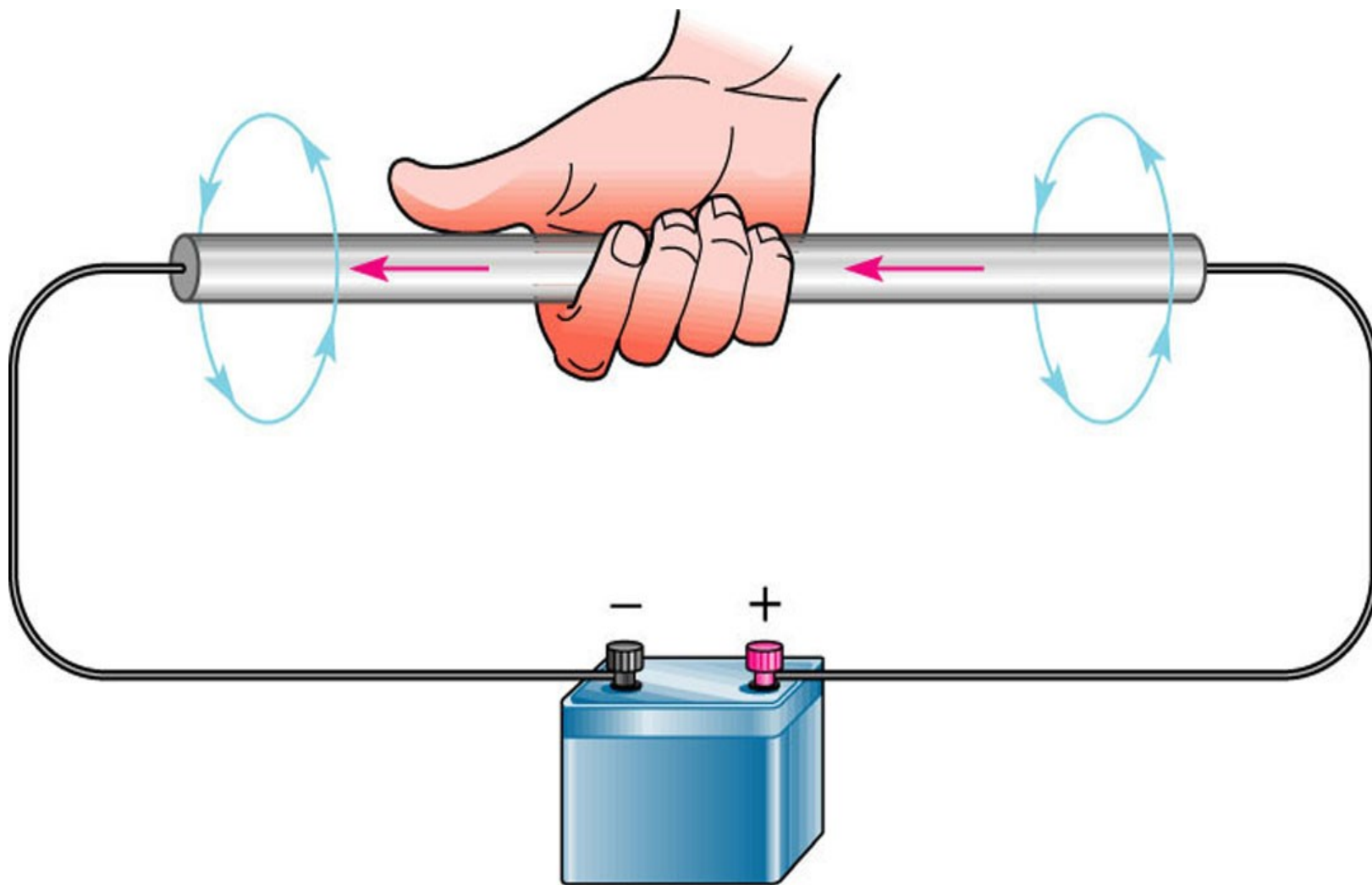
Magnetizace feromagnetického materiálu

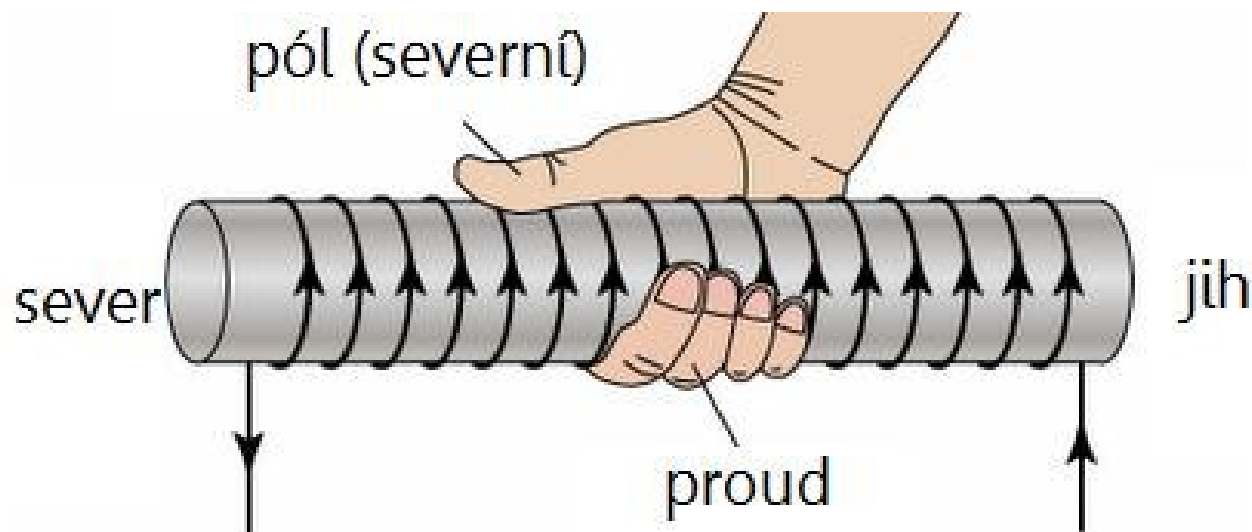
Základní zákony

- **Ampérovo pravidlo**
- **Faradayův indukční zákon**
- **Lenzův zákon**
- **Flemingovo pravidlo**

Ampérovovo pravidlo pravé ruky

Ampérove pravidlo pravé ruky pro cívku

Faradayův indukční zákon

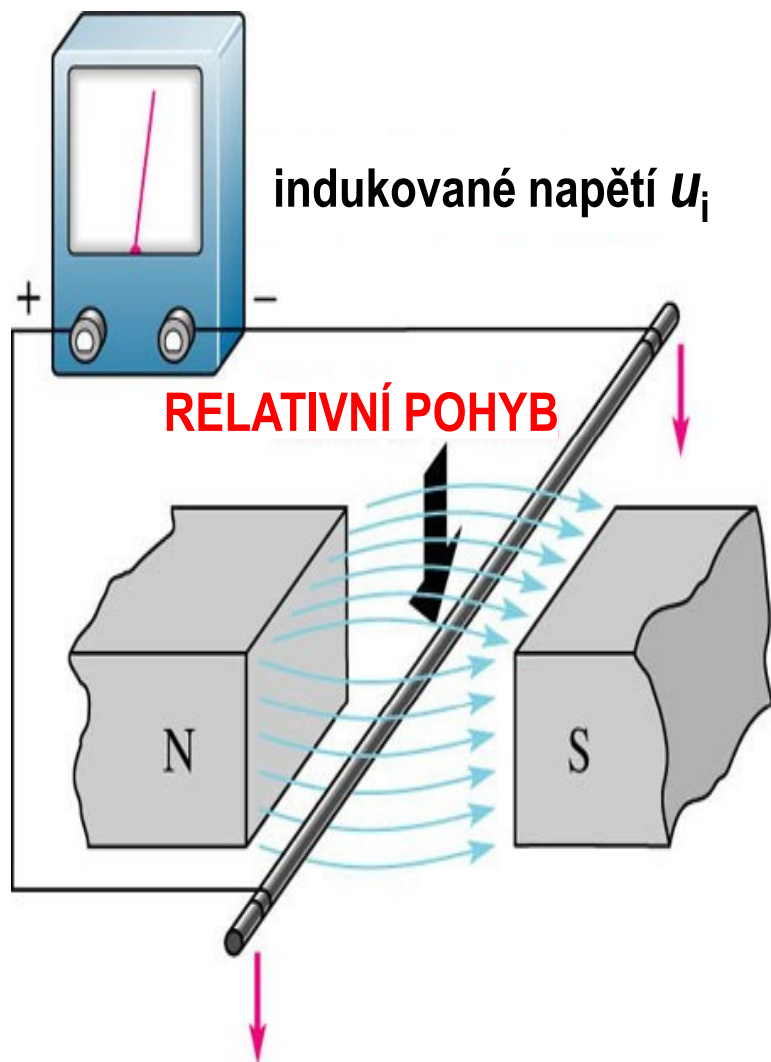
- Změní-li se proměnný magnetický tok ve vodiči (závitu) za dobu dt o $d\varphi$, vzniká ve vodiči (závitu) indukované elektromotorické napětí:

$$e = - \frac{d\varphi}{dt} \longrightarrow \text{v čase proměnný tok}$$

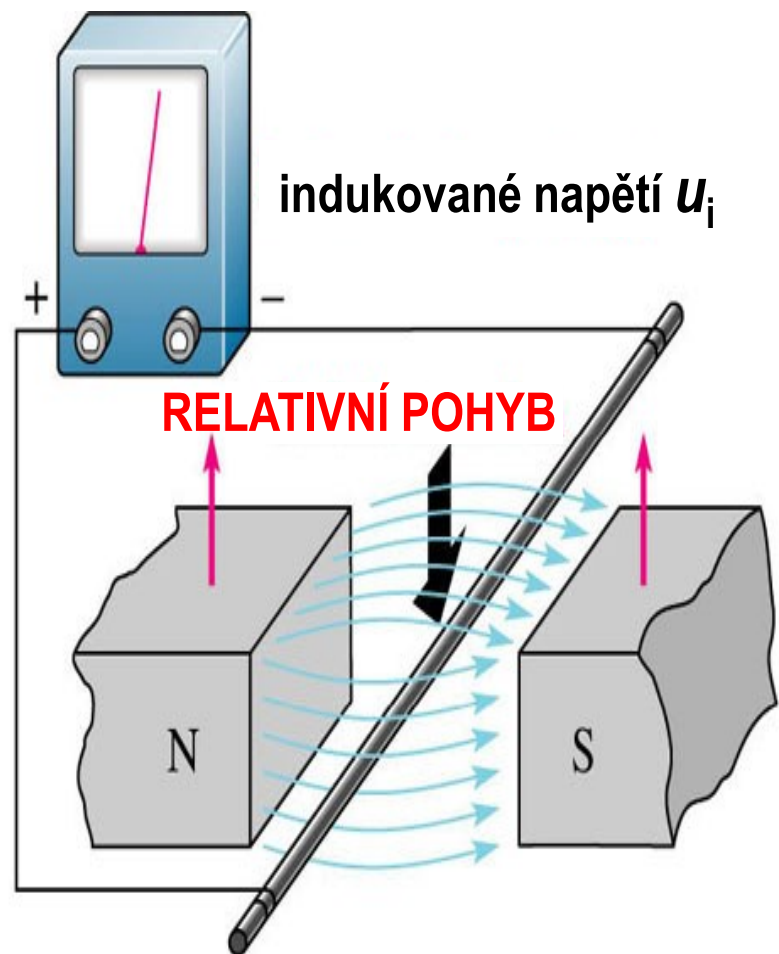
- Pokud se závit rozpojí, pak mezi jeho konci bude celé **e** jako svorkové napětí naprázdno (=indukované napětí):

$$u_i = \frac{d\varphi}{dt} \text{ (V)}$$

- Změna mag. toku:
  - pohybem vodiče v magnetickém poli
  - vložením vodiče do střídavého mag. pole

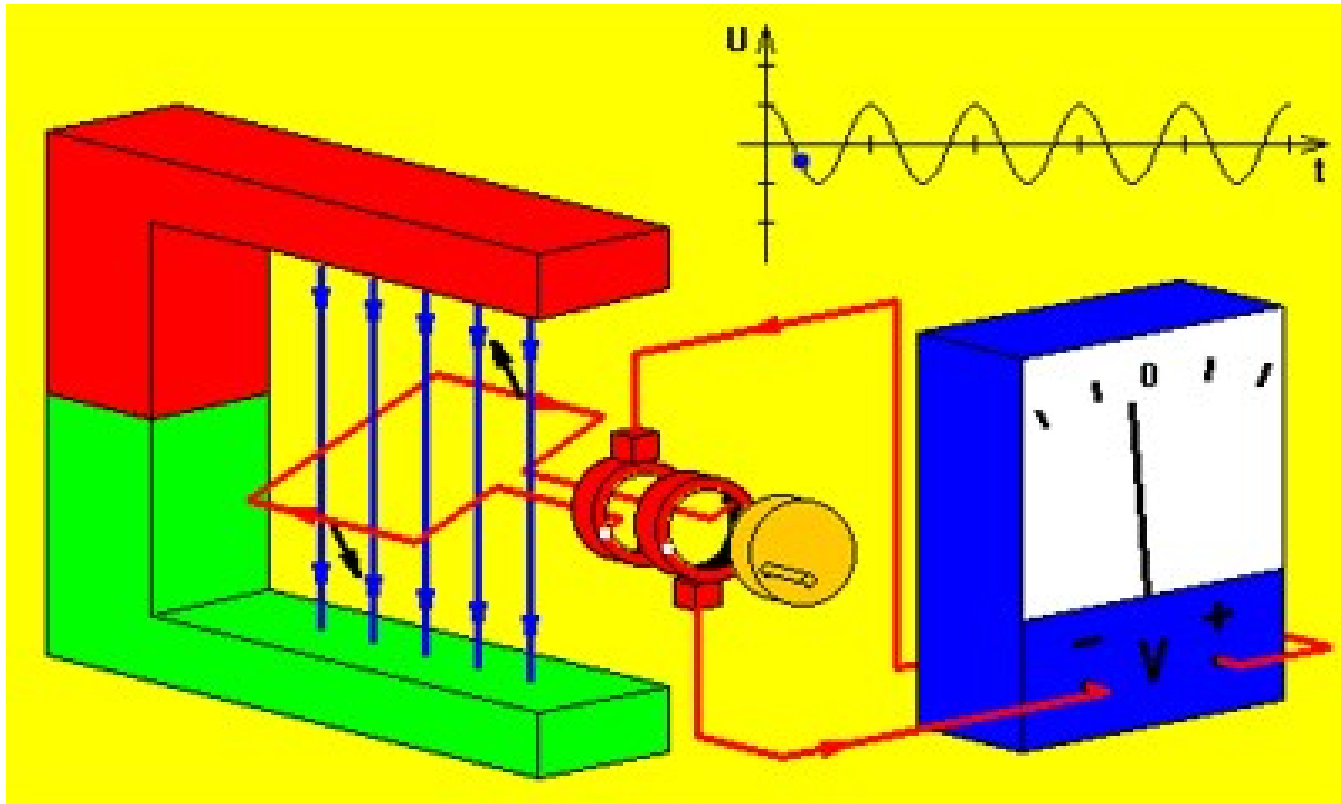
a) Relativní pohyb vodiče

b) Relativní pohyb magnetu

Vznik indukovaného napětí ve vodiči vlivem rel. pohybu

Faradayův indukční zákon (generátor)

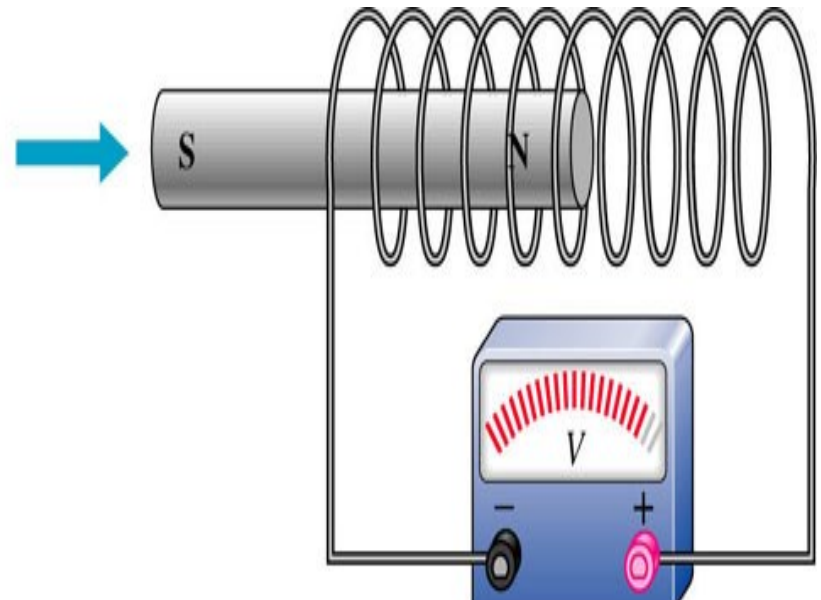
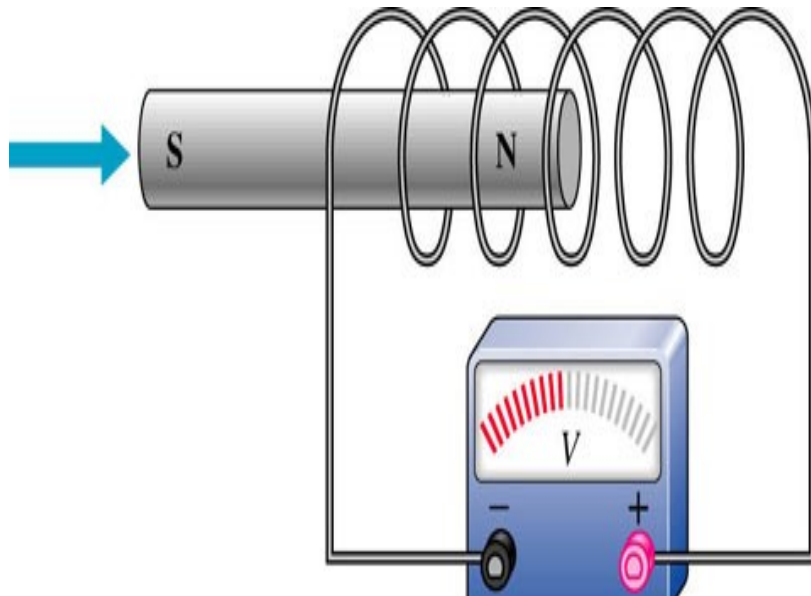

Faradayův indukční zákon pro cívku

$$u_i = N \frac{d\varphi}{dt}$$

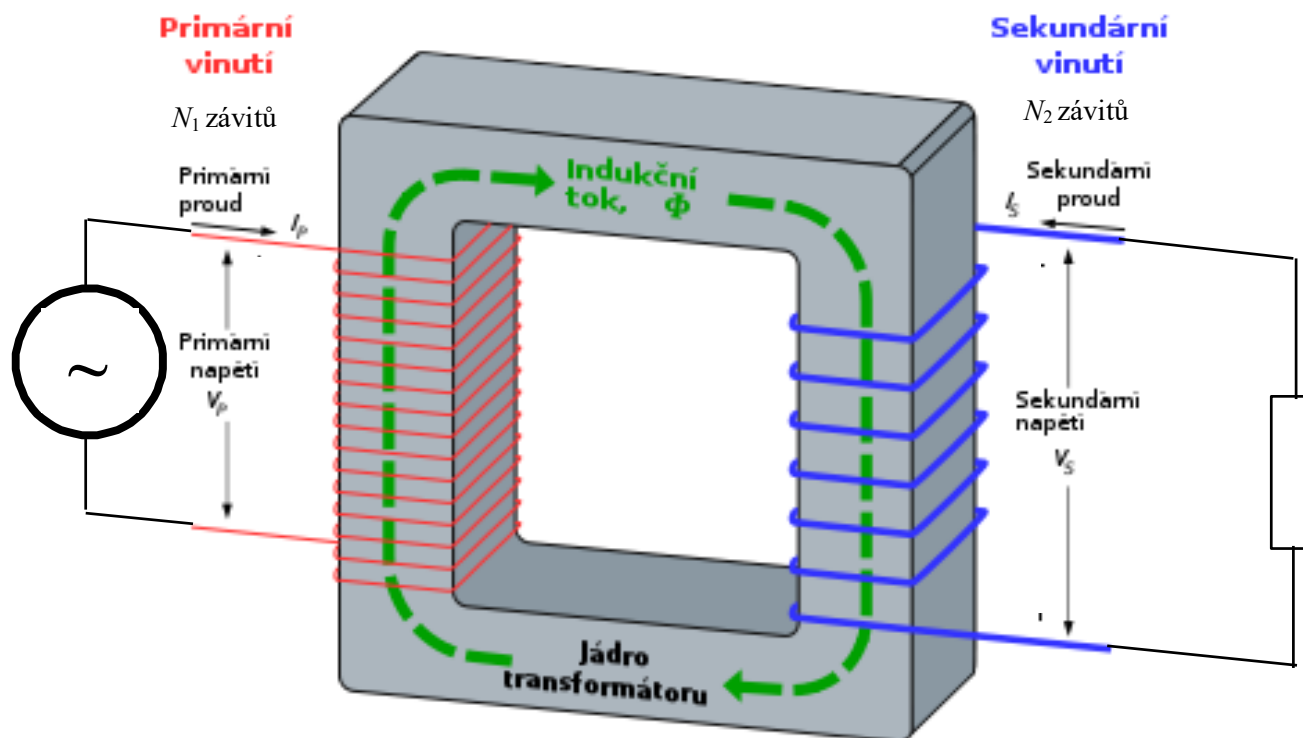
N_1

$N_2 > N_1$

$$u_{i2} > u_{i1}$$

Faradayův indukční zákon pro cívku (transformátor)

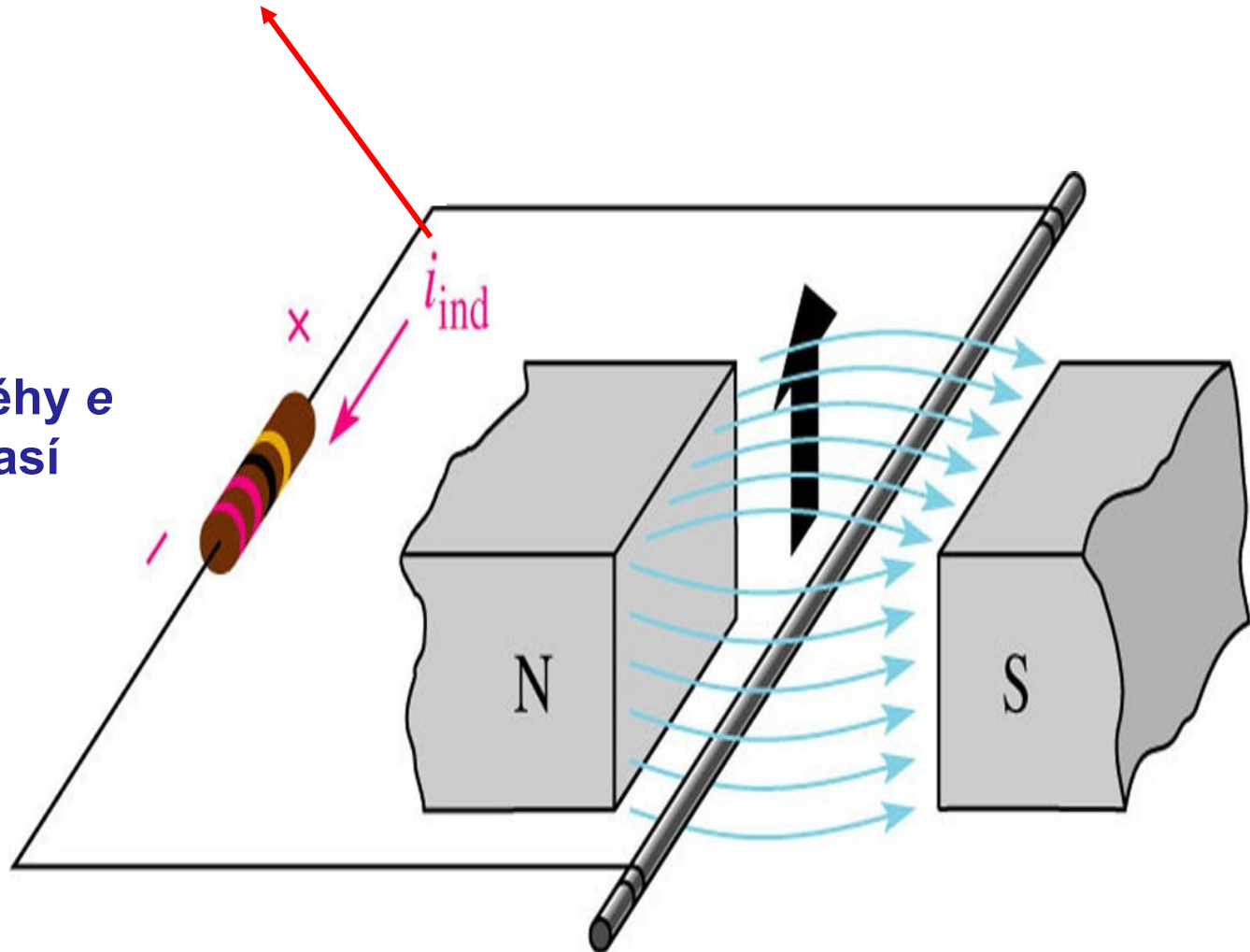

Lenzův zákon

- Indukovaný proud má vždy takový směr, že se svými účinky snaží zabránit změně která jej vyvolala

$$e = - \frac{d\varphi}{dt}$$

časové průběhy e
a i_{ind} souhlasí

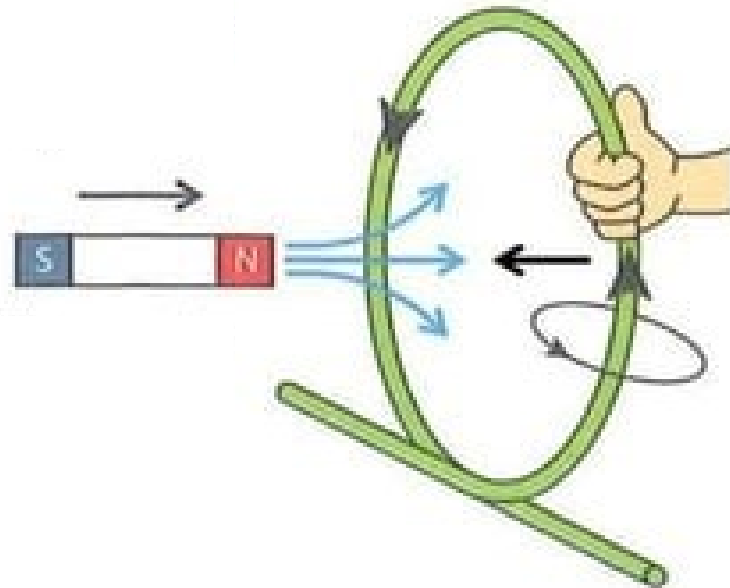

Lenzův zákon

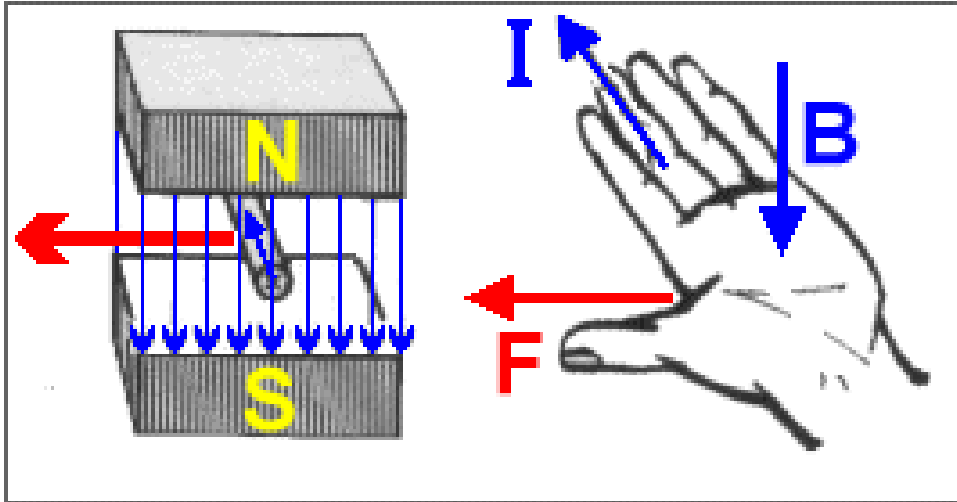
- Indukovaný proud má vždy takový směr, že se svými účinky snaží zabránit změně která jej vyvolala

$$e = - \frac{d\varphi}{dt}$$

časové průběhy e
a i_{ind} souhlasí

Flemingovo pravidlo

Položíme-li otevřenou dlaň levé ruky na vodič, kterým protéká proud, tak, aby prsty ukazovaly směr proudu a indukční čáry vstupovaly do dlaně, odtažený palec ukazuje směr síly.

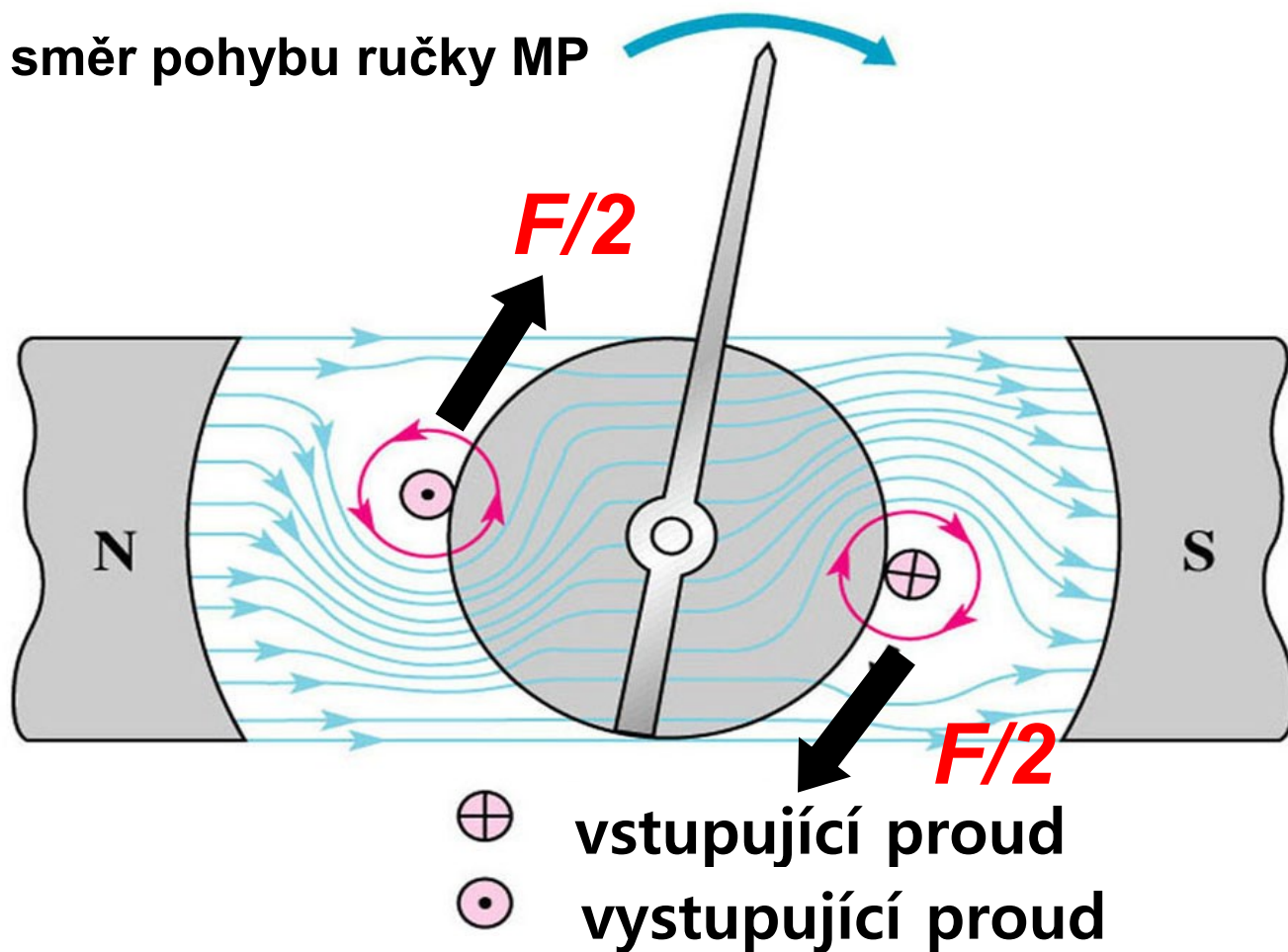
$$F = B \cdot I \cdot l$$

Délka vodiče v magnetickém poli, která je kolmá ke směru magnetického pole

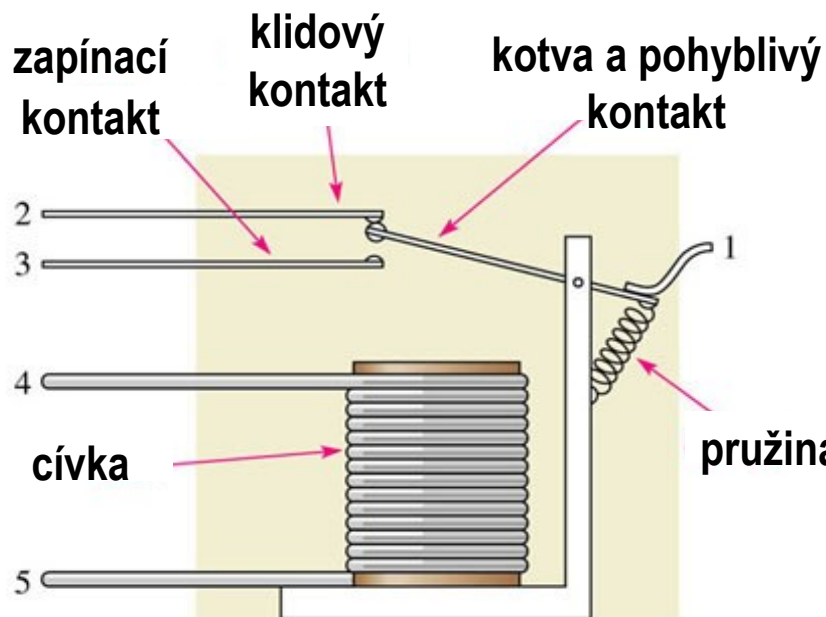
Využití vlastností magnetického pole v elektrických zařízeních

Měřicí přístroje

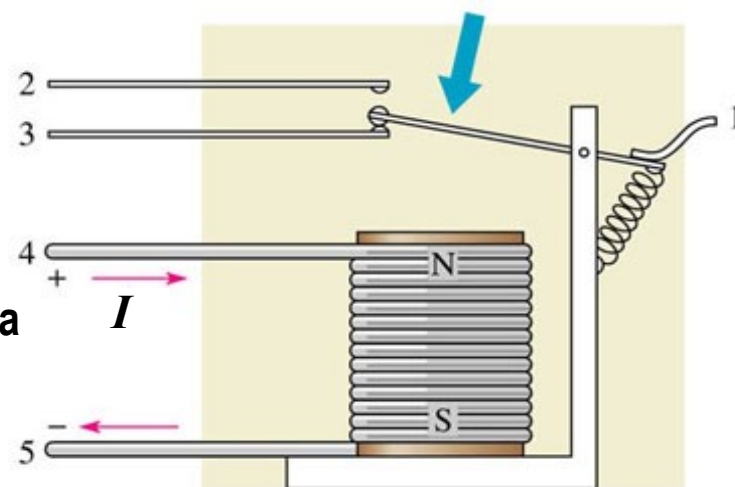

Princip působení síly na cívku protékanou proudem v emg. poli

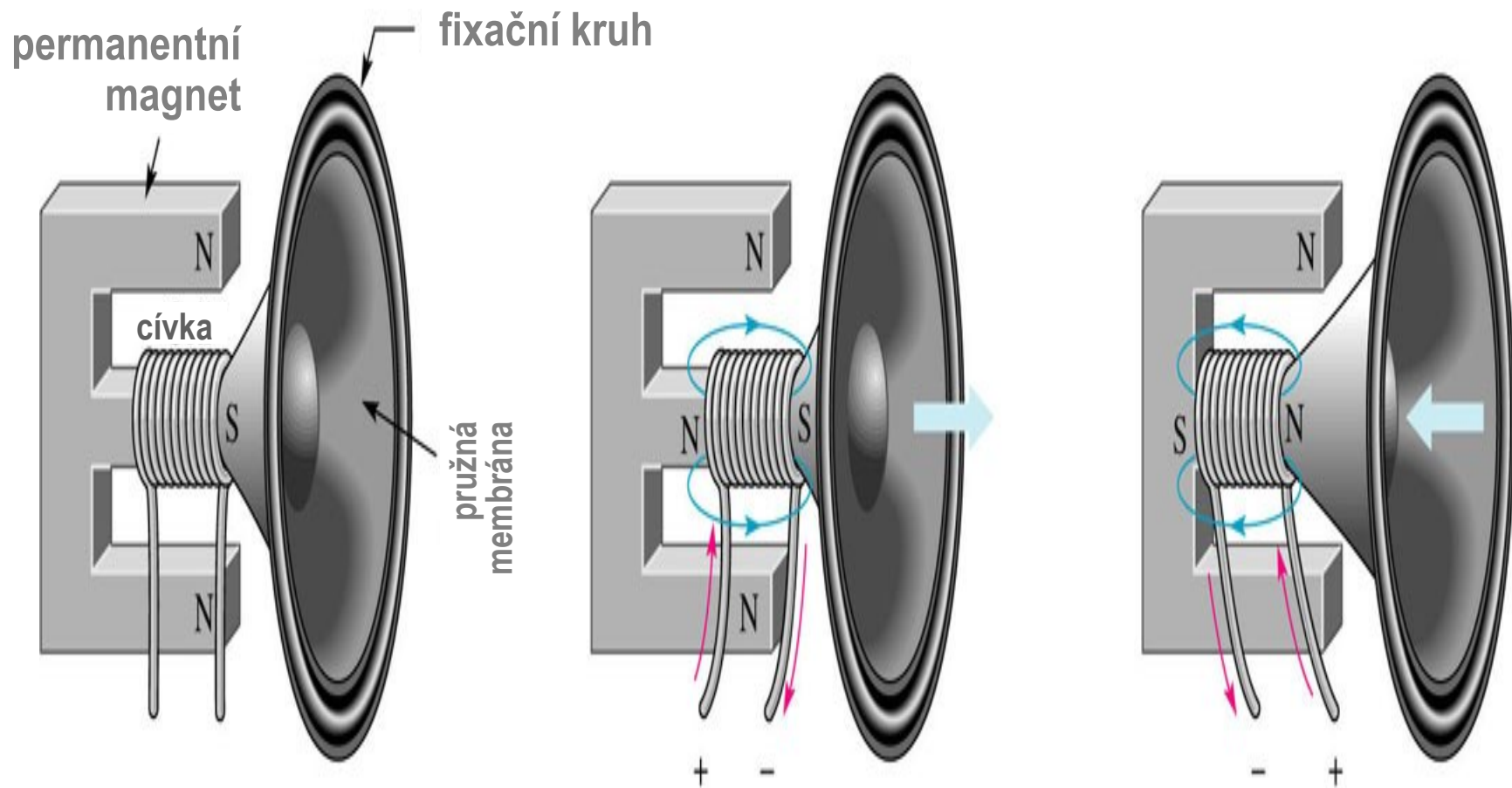
Relé, stykače

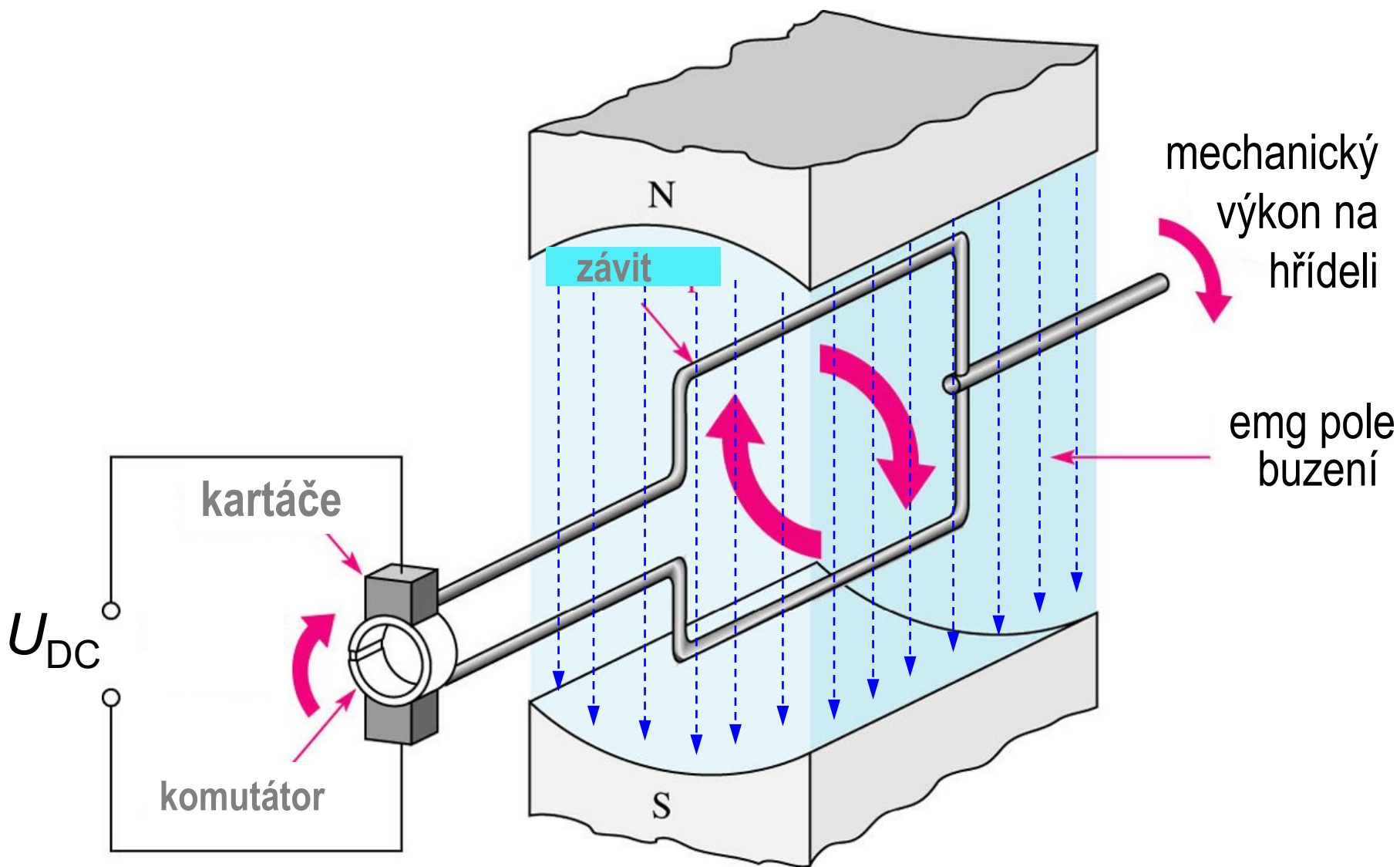
Klidový stav elektromagnetického relé

Aktivovaný stav elmag. relé

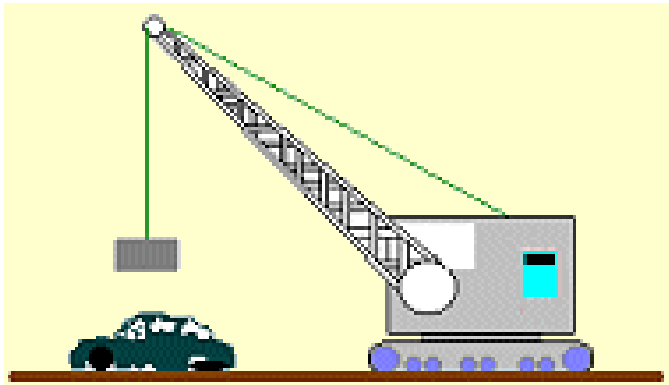

Základní princip činnosti elektromagnetického reproduktoru

Emg. pole statoru (buzení) a vinutí (1 záv.) rotoru (kotvy)
DC motoru

Elektromagnety

Konec přednášky